REGERINGSKANSLIET

Rådspromemoria

2011-11-22

Justitiedepartementet

Enheten för immaterialrätt och transporträtt

Konkurrenskraftsrådet möte den 5-6 december 2011

Dagordningspunkt 18 l)

Rubrik: Övriga frågor : Förslag till direktiv om föräldralösa verk – *Information från ordförandeskapet om gjorda framsteg*
Dokument: Ordförandeskapet har inte aviserat något dokument för behandlingen i rådet
Tidigare dokument: Fakta-PM Justitiedepartementet 2010/11:FPM138. Förslaget har inte tidigare behandlats i EU-nämnden. Näringsutskottet har informerats i frågan den 16 juni och den 11 oktober 2011.

Bakgrund

Digitaliseringen har skapat nya möjligheter för bibliotek, arkiv och andra institutioner att göra verk i sina samlingar tillgängliga på internet. Problem uppkommer då när det gäller s.k. föräldralösa verk, dvs. verk som fortfarande är upphovsrättsligt skyddade men där rättighetshavaren inte kan identifieras eller lokaliseras, eftersom det inte går att få tillstånd till att använda dem. Kommissionen lade i maj 2011 fram ett förslag till direktiv om viss tillåten användning av föräldralösa verk. Det syftar till att underlätta för institutioner som bibliotek och arkiv att göra föräldralösa verk i sina samlingar tillgängliga, exempelvis på internet.

Förslaget har inte tidigare behandlats i rådet. Förhandlingar i rådsarbetsgrupp inleddes under sommaren. Det polska ordförandeskapet har visserligen hållit ett högt tempo i förhandlingsarbetet, men det finns fortfarande utestående frågor av betydelse. Ordförandeskapet väntas informera om de framsteg som gjorts i dessa förhandlingar.

Rättslig grund och beslutsförfarande

Artiklarna 49, 56 och 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt har åberopats. Det ordinarie lagstiftningsförfarandet enligt artikel 294 tillämpas. Rådet fattar beslut med kvalificerad majoritet.

Svensk ståndpunkt

Sveriges ståndpunkt i förhandlingarna innebär i korthet följande. Sverige är positivt till att söka lösningar på EU-nivå på de problem som uppkommer för institutioner som bibliotek och arkiv när de vill digitalisera och tillgängliggöra föräldralösa verk i sina samlingar. En lösning av det slag som kommissionen föreslagit får dock inte försämra möjligheterna att klarera rättigheter på annat sätt. De svenska avtalslicenserna har visat sig vara ett välfungerande och praktiskt sätt att lösa frågor om rättighetsklarering. I förhandlingarna är det därför av överordnad betydelse att säkerställa att ett kommande direktiv inte påverkar möjligheterna att nationellt använda sig av avtalslicenslösningar

En annan viktig fråga för Sverige är att bevaka att ett instrument som bygger på att rättighetshavaren ska eftersökas är förenligt med den grundlagsfästa rätten till anonymitet och det därmed sammanhängande efterforskningsförbudet. Frågan aktualiseras i samband med verk där upphovsmannen valt att vara anonym.

När det gäller den nu aktuella informationspunkten bör Sverige notera informationen. Sverige anser att förslaget kräver ytterligare diskussioner i rådsarbetsgruppen.

Europaparlamentets inställning

Europaparlamentet har ännu inte tagit ställning till förslaget. Utskottsbehandling pågår.

Förslaget

Förslaget innehåller regler som syftar till att skapa rättsliga förutsättningar för institutioner som arkiv och bibliotek att digitalisera och tillgängliggöra föräldralösa verk i sina samlingar. Det handlar om regler som gör det möjligt att fastställa att ett upphovsrättsligt skyddat verk är föräldralöst och som tillåter vissa institutioner att använda sådana verk.

Förslaget bygger på en ordning där ett verks status som föräldralöst fastställs genom vissa efterforskningar. Om efterforskningarna inte förmår identifiera eller lokalisera rättighetshavaren får verket status som föräldralöst. Denna status ska sedan erkännas i andra medlemsstater. Medlemsstaterna ska se till att de aktuella institutionerna under vissa förutsättningar kan använda verk som är föräldralösa. Förslaget ska alltså göra det möjligt att tillgängliggöra föräldralösa verk i hela EU.

Gällande svenska regler och förslagets effekter på dessa

I svensk rätt löser upphovsrättslagens bestämmelser om avtalslicenser i vissa särskilda situationer problemet med att få tillstånd till att använda föräldralösa verk. Med avtalslicensbestämmelser avses bestämmelser om att en part kan träffa avtal om användning av verk med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Avtalet blir gällande också för upphovsmän som inte är medlemmar i organisationen. Hur förslaget förhåller sig till de svenska avtalslicenserna är en viktig fråga. Enligt ett skäl i ingressen till den förslagstext som nu förhandlas ska förslaget inte påverka bestämmelser i MS när det gäller förvaltning av rättigheter, t.ex. avtalslicenser.

I tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen finns en rätt till anonymitet och ett därmed sammanhängande efterforskningsförbud. Dessa bestämmelser måste iakttas vid efterforskningar enligt förslaget som gäller verk där upphovsmannen valt att vara anonym.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget bedöms inte medföra några budgetära konsekvenser.